

Nr 84.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående viss
ändring i gällande bestämmelser om pensionering av
icke-ordinarie personal vid statens järnvägar m. m.;
given Stockholms slott den 7 februari 1930.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Th. Borell.

*Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet
inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i
statsrådet å Stockholms slott den 7 februari 1930.*

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Departementschefen, statsrådet Borell anför:

Bestämmelser angående pensionering av viss icke-ordinarie personal vid statens järnvägar hava givits i reglemente den 29 juni 1917 (nr 441) för statens järnvägars pensionskassa för pensionering av icke ordinarie personal, i vilken författning ändringar vidtagits genom kungörelser den 4 juni 1920 (nr 255) och den 18 juni 1925 (nr 216). Delägare i nämnda kassa äro extra ordinarie tjänstemän vid statens trafikerade järnvägar, fast anställda tjänstemän vid statens järnvägsbyggnader samt verkstads- och förrådsarbetare med stadigvarande anställning. Förutsättning för rätt till pension är — fränsett

Bihang till riksdagens protokoll 1930. 1 saml. 66 häft. (Nr 84.)

341 30

de fall, då pensionering äger rum till följd av olycksfall i tjänsten eller till följd av sjukdom, ådragen genom tjänstutövning — en tjänstetid av minst 10 år. För befattningshavare, som avgår efter uppnådd pensionsålder, utgår pensionen med viss i förhållande till tjänstårens antal fastställd procent av medeltalet av de högsta pensionsunderlag, som varit för delägaren gällande under vart och ett av de fem sista tjänståren.

Tjänstårsberäkningen avser — med vissa undantag, vilka i detta sammanhang sakna betydelse — den tid, under vilken befattningshavare efter uppnåendet av 18 års ålder verkligen tjänstgjort vid statens järnvägar (reglementets § 11).

Vissa enskilda järnvägar eller bandelar hava vid olika tillfällen övertagits av staten, därvid personal samtidigt övergått i statens järnvägars tjänst. För de ordinarie befattningshavarna bland denna personal har pensionsfrågan ordnats genom bestämmelser i lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk samt genom särskilda av Kungl. Maj:t i anslutning därtill utfärdade föreskrifter angående rätt till pension för viss personal, som vid statens övertagande av enskilda järnvägar eller bandelar övergått i statens järnvägars tjänst. Berörda bestämmelser medgiva ett tillgodoräknande för pension jämväl av tjänstetid vid enskilt järnvägsföretag.

Vad åter beträffar de icke ordinarie befattningshavare, som vid statens övertagande av enskilda järnvägar och bandelar övergått i statens järnvägars tjänst, har möjlighet icke blivit beredd för dessa att för rätt till pension eller för bestämmande av pensionsbelopp tillgodoräkna sig tid, varunder de varit anställda i den enskilda järnvägens tjänst.

I syfte att förbättra dessa icke-ordinarie befattningshavares ställning i förevarande hänseende gjorde *järnvägsstyrelsen* i skrivelse den 7 mars 1918 framställning om införande i § 11 av förenämnda reglemente, som trätt i kraft den 1 januari 1918, av en bestämmelse med följande lydelse: »I fråga om befattningshavare, som i sammanhang med statens förvärvande av enskild järnväg övergår i statens järnvägars tjänst, skall vederbörandes tjänstetid vid den enskilda järnvägen likställas i pensionshänseende med tjänstetid vid statens järnvägar.»

Såsom motivering härför anförde styrelsen, att det vid prövning av inkomna ansökningar om pension jämlikt reglementet befunnits, att en del sökande förut varit anställda vid den s. k. västkustbanan, som den 1 januari 1896 övertagits av staten. Med hänsyn till formuleringen av bestämmelserna i § 11 i pensionsreglementet finge de i pensionshänseende räkna tjänstår tidigast från och med den 1 januari 1896 och hade sålunda erhållit rätt väsentligt avkortade pensioner. Då statsmakterna tidigare ifråga om sådan personal, som övergått i statens järnvägars tjänst i samband med statens förvärvande av enskilda järnvägar och sedermera erhållit ordinarie befattning, beviljat förbättrade pensionsvillkor och därvid medgivit, att tjänstetiden vid den enskilda järnvägen i viss mån finge medräknas för pensionens

bestämmande, hade det synts styrelsen vara med billigheten överensstämmande, att ifrågavarande personal finge komma i åtnjutande av motsvarande förmån. Vid statens övertagande av Mora—Vänerns järnväg hade jämväl personal övertagits, som icke kunde vinna ordinarie anställning och som syntes böra beredas samma ställning i pensionshänseende.

Över denna framställning avgåvos yttranden av *vattenfallsstyrelsen* den 3 april 1918 och av *telegrafstyrelsen* den 8 juni samma år. Därvid hemställde vattenfallsstyrelsen på närmare angivna skäl om införande i gällande reglemente den 29 juni 1917 (nr 443) för statens vattenfallsverks pensionskassa för pensionering av icke ordinarie personal av en bestämmelse motsvarande den av järnvägsstyrelsen föreslagna. Telegrafstyrelsen förklarade sig för sin del sakna anledning påkalla införande av liknande bestämmelse för telegrafverkets vidkommande.

Ärendet överlämnades till kommunikationsverkens lönekommitté, som erhölet uppdrag bland annat att verkställa utredning rörande ändrade pensionsbestämmelser för icke-ordinarie personal vid kommunikationsverken. I sitt den 6 november 1922 avgivna betänkande angående pensionering av icke ordinarie personal vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk framlade kommittén bland annat förslag till författning angående rätt till tjänstepension för extra ordinarie tjänstemän m. fl. vid nämnda verk. I detta förslag tillgodosågs syftet med järnvägsstyrelsens nyssberörda framställning genom upptagande av följande, i anslutning till motsvarande föreskrift i pensionslagen för ordinarie tjänstemän avfattade bestämmelse (15 § 1 mom., tredje stycket): »Har enskilt företag övertagits av staten, må, där ej Kungl. Maj:t annorledes bestämmer, befattningshavare, som vid sådant övertagande övergått till statstjänst, såsom tjänstär för erhållande av tjänstepension efter prövning av verkets styrelse tillgodoräkna jämväl tid, varunder han innehaft fast anställning vid nämnda företag.»

I de förslag till pensionsbestämmelser för extra ordinarie befattningshavare och med dem i förevarande hänseende närmast jämförlik, fast ställd personal vid kommunikationsverken och allmänna civilförvaltningen, som sedermera till följd av särskilda uppdrag utarbetats dels av 1921 års pensionskommitté, dels ock av 1926 års pensionsutredning, hava intagits stadganden i enahanda syfte.

Ifrågavarande pensioneringsförslag hava emellertid på grund av mellankommande omständigheter ännu icke bringats till slutlig prövning.

I en till Kungl. Maj:t ingiven skrift den 30 augusti 1929 har *styrelsen för svenska järnvägsmannaförbundet* gjort framställning i samma syfte, som avsetts i järnvägsstyrelsens förenämnda skrivelse den 7 mars 1918. Efter att hava erinrat om gällande bestämmelser i ämnet anför förbundsstyrelsen i huvudsak följande:

De från bandelen Mora-Noret—Orsa samt Orsa—Härjedalens, Mora—Vänerns och Höganäs—Mölle järnvägar övertagna, vid statsbanan såsom extra ordinarie eller verkstadsarbetare anställda befattningshavarna tillhörde

nu med få undantag kassan för pensionering av icke-ordinarie personal men finge icke räkna tjänstår från annan tidpunkt än den, då respektive järnvägar övertagits av staten. Följden härav hade blivit, att den pension ifrågasvarande befattningshavare vid avgång ur tjänsten skulle erhålla bleve så otillfredsställande, att en del av dessa befattningshavare i trots av höglevnadsålder fortfarande kvarstode i tjänst.

Av allt att döma syntes den under utredning varande frågan om de statsanställda icke-ordinarie befattningshavarnas pensionering icke få sin lösning inom de närmaste åren, då statsmakterna säkerligen förutsatte, att den pågående undersökningen och utredningen rörande de ordinarie statstjänstemännens löneförhållanden först måste slutföras. Detta förutsatte, att de befattningshavare, varom här vore fråga, antingen nödgades kvarstå i tjänst långt efter den tid, vid vilken de normalt skulle avgå från tjänsten, eller ock tillerkändes en sjukavlöning, som till beloppet icke svarade mot den pension de skulle erhålla, därest de för statspensionens beräkning finge tillgodoräkna sig den tid de varit anställda i den enskilda järnvägens tjänst.

Under angivna förhållanden syntes det endast vara en gärd av rättvisa, att verkstads- eller annan icke-ordinarie personal, som vid vissa enskilda järnvägars övertagande av staten kommit att tillhöra kassan för pensionering av icke-ordinarie personal, finge för erhållande av pension tillgodoräkna sig all den tid dylik personal innehaft fast anställning vid den enskilda järnvägen. Ett dylikt medgivande anslöte sig ock till den princip, som i berörda hänseende tillämpades för ordinarie tjänstemän, vilka tidigare tillhört av staten övertagna enskilda järnvägar eller vissa bandelar därav, och syntes knappast kunna komma att föregripa den slutliga lösningen av de icke-ordinarie statsanställda befattningshavarnas pensionsfråga.

Med stöd av det sålunda anförda har förbundet hemställt, att Kungl. Maj:t måtte i proposition till 1930 års riksdag föreslå sådan ändring av reglementet för statens järnvägars pensionskassa för pensionering av icke-ordinarie personal, att, där enskild järnväg övertagits av statens järnvägar och icke-ordinarie befattningshavare eller verkstads- och förrädsarbetare därvid blivit delägare i nyssnämnda pensionskassa, dylik befattningshavare finge för erhållande av pension jämväl tillgodoräkna tid, varunder han innehaft anställning vid enskild järnväg.

Järnvägsstyrelsen har i infordrat utlåtande den 28 september 1929 anført, att styrelsen ansåge de synpunkter och förslag, som styrelsen framlagt i sin skrivelse den 7 mars 1918, alltjämt vara förtjänta av beaktande. Då sökandens framställning icke innehölle något principiellt nytt i förhållande till styrelsens nyssnämnda skrivelse, ansåge sig styrelsen kunna i huvudsak begränsa sig till att ånyo föreslå genomförande av den i berörda skrivelse föreslagna författningsändringen. Beträffande tillämplighetsområdet för en dylik eventuell ändring ville styrelsen emellertid anmärka, att det syntes styrelsen billigt och rättvist, att detta komme att — räknat från och med dagen för ikraftträdandet — sträcka sig jämväl till befattningshavare, som redan pensionerats enligt nuvarande oförmånligare grunder.

Statskontoret anför i utlåtande den 14 november 1929:

Såsom järnvägsstyrelsen erinrat, hade styrelsen redan år 1918 gjort framställning om att i reglementet för statens järnvägars pensionskassa för pen-

sionering av icke ordinarie personal måtte införas ett stadgande i enahanda syfte, som med förevarande framställning avsåges. I det förslag om rätt till tjänstepension för extra ordinarie befattningshavare vid kommunikationsverken, som i betänkande av den 6 november 1922 framlagts av kommunikationsverkens lönekommitté, hade också en bestämmelse i ämnet upptagits. Jämväl i de förslag till nya pensionsbestämmelser, som avgivits av 1921 års pensionskommitté och av 1926 års pensionsutredning, hade en liknande bestämmelse upptagits. Och riksdagen hade vid åtskilliga tillfällen på Kungl. Maj:ts förslag beviljat tilläggspensioner för tjänstetid vid enskilt företag, som sedermera övertagits av staten, exempelvis åt kronojägare, som från att innehava anställning såsom skogsvaktare hos enskilt företag övergått i domänverkets tjänst i sammanhang med statens övertagande av företaget.

Då emellertid berörda förslag icke kunde väntas bli slutförhandlade under de närmaste åren, men det syntes vara av betydelse, särskilt för personalen vid statens järnvägar, att en sådan bestämmelse, varom här vore fråga, snarast möjligt bleve gällande, syntes riksdagens medgivande härutinnan böra utverkas. Det skulle visserligen kunna ifrågasättas, om icke medgivandet lämpligen borde omfatta åtminstone de statens kommunikationsverk, där en ordnad pensionering av icke-ordinarie personal förekomme. Av vattenfallsstyrelsens utlåtande den 3 april 1918 och telegrafstyrelsens utlåtande den 8 juni samma år syntes emellertid framgå, att i förekomna fall av liknande art vid nämnda styrelser underlydande verk pensionsförhållandena blivit ordnade i sammanhang med övertagande av enskilda företag. På grund härav syntes i avvaktan på nya pensionsbestämmelser särskild åtgärd påkallas allenast för statens järnvägars vidkommande.

Vad därefter beträffade järnvägsstyrelsens förslag, att den nya bestämmelsen måtte för tiden efter ikraftträdandet tillämpas jämväl å befattningshavare, som redan pensionerats enligt nuvarande oförmånligare grunder, kunde visserligen hysas någon betänksamhet mot en sådan omräkning av redan beviljade pensionsbelopp, men enligt statskontorets mening talade övervägande skäl för bifall jämväl till detta förslag.

Även jag finner goda skäl tala för genomförande av en bestämmelse, varigenom sådana i statens järnvägars pensionskassa för pensionering av icke ordinarie personal delaktiga befattningshavare, vilka i samband med att staten övertagit enskild järnväg övergått i statstjänst, erhålla rätt att såsom tjänstår för pension tillgodoräkna tjänstetid vid det enskilda järnvägsföretaget. Såsom den lämnade redogörelsen utvisar, har en dylik princip i fråga om ordinarie personal redan kommit till uttryck i den år 1920 antagna pensionslagen för kommunikationsverken, och i samtliga de förslag, vilka därefter utarbetats beträffande ordnandet av pensionsförhållandena för extra ordinarie tjänstemän och med dem i pensionshänseende närmast jämförlig, fast anställd icke-ordinarie personal såväl vid kommunikationsverken som även vid allmänna civilförvaltningen, hava intagits föreskrifter av samma eller liknande innebörd.

Mot ett bifall till framställningen kan måhända anföras, att detta skulle innebära utbrytande av förevarande spörsmål ur det större sammanhang, vari frågan kommit genom nyssberörda utredningar om icke-ordinarie anställningshavares pensionsförhållanden i allmänhet. Då det emellertid här icke är fråga om någon ny grundsats utan allenast om att komplettera gällande före-

Departements-
chefen.

skrifter med ett stadgande, som redan för länge sedan vunnit godkännande beträffande ordinarie personal, har jag funnit nyssberörda betänkligheter böra vilka för de praktiska skäl, vilka för statens järnvägars vidkommande tala för ett ordnande snarast möjligt av förevarande angelägenhet, vars lösning av järnvägsstyrelsen påkallades redan år 1918. Jag vill därför tillstyrka, att riksdagens medgivande inhämtas till den avsedda kompletteringen av ifrågavarande pensioneringsbestämmelser. Stadgande i ämnet torde såsom ett tillägg till § 11 i reglementet för pensionskassan böra meddelas av i huvudsak den lydelse, som föreslagits av järnvägsstyrelsen i skrivelsen den 7 mars 1918. För telegrafverket och statens vattenfallsverk lärer däremot någon motsvarande bestämmelse icke nu vara erforderlig.

I fråga om de ekonomiska konsekvenserna av ett bifall till förslaget — dessa komma att drabba statens järnvägars driftmedel — kunna närmare beräkningar icke framläggas. Det torde emellertid böra omnämnas, att det rör sig om sammanlagt ett 50-tal anställningshavare. Många av dessa äro dock på grund av hög ålder eller sjukdom oförmögna till tjänstgöring men hava det oaktat icke avskedats, emedan de på grund av den korta anställningstiden i statstjänst enligt nu gällande grunder antingen icke äro pensionsberättigade eller ock kunna erhålla allenast oskäligt låg pension. Då dessa befattningshavare för närvarande uppbära sjukavlöning, innebär alltså en pensionering enligt föreslagna nya grunder icke någon egentlig merkostnad. Vidare finnas vid av staten senast övertagna bansträckor åtskilliga yngre befattningshavare, vilka kunna väntas bliva ordinarie och därmed redan enligt gällande grunder erhålla rätt att tillgodoräkna tjänstetid vid enskild järnväg. Nu anförda uppgifter torde vara tillfyllest för att visa, att förslaget saknar större räckvidd i ekonomiskt avseende.

Enligt järnvägsstyrelsens förslag skulle den nya bestämmelsen erhålla tillämpning även på redan pensionerade anställningshavare såtillvida, att dessa från och med ikraftträdandet skulle erhålla de högre pensionsbelopp, som skulle hava tillkommit dem, därest bestämmelsen redan vid deras avgång ur tjänst varit gällande. Ehuru givetvis ur principiell synpunkt en viss tvekan kan lidas gentemot en dylik omräkning av utgående pensioner, finner jag mig dock med hänsyn till dessa pensioners ringa storlek böra tillstyrka järnvägsstyrelsens förslag även i denna del, så mycket hellre som framställning om rätt till ifrågavarande tillgodoräknande av järnvägsstyrelsen gjordes redan i samband med den första pensioneringen enligt oförmälda pensionsreglemente men av särskilda skäl först nu kommit under slutlig prövning. Kostnaden för denna utsträckning av den nya bestämmelsens giltighet skulle enligt verkställda beräkningar uppgå till — fränsett någon ökning i kostnad för dyrtidstillägg — omkring 10,000 kronor för det första tillämpningsåret, detta under förutsättning att samtliga nuvarande pensionärer, av vilka flertalet uppnått hög ålder, under hela nämnda år äro i livet.

Det föreslagna nya stadgandet torde böra träda i kraft den 1 juli 1930.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, med tillämpning från och med den 1 juli 1930, att i fråga om sådan i statens järnvägars pensionskassa för pensionering av icke ordinarie personal delaktig befattningshavare, som i sammanhang med statens förvärvande av enskild järnväg övergått i statens järnvägars tjänst, vederbörandes tjänstetid vid den enskilda järnvägen må i pensionshänseende likställas med tjänstetid vid statens järnvägar;

dels ock förklara, att redan pensionerad befattningshavare, som nyss sagts, må från och med den 1 juli 1930 åtnjuta det högre pensionsbelopp, som skulle hava tillkommit honom, därest här ifrågasatt medgivande varit gällande vid tiden för pensioneringen.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Waldemar Wiens.